

Kittelfjäll-Dikanäs

Arkeologisk utredning 2023 inför utökning av kraftnätet

Vilhelmina socken, Vilhelmina kommun, Västerbottens län

Anna Engman

RAPPORT – JAMTLI 2023:24
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063 - 15 01 00

© Jamtli 2023

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist

Bilder: Anna Engman, framsidebild: del av sträckningen som går i en tidigare ledningsgata.

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

Länstyrelsens diarienummer: 431-11160-2022

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Bakgrund.....	1
Syfte	2
Metod och genomförande.....	2
Områdes- och kulturmiljöbeskrivning	2
Utredningens genomförande och resultat.....	3
Ytterligare åtgärder	7
Utvärdering av måluppfyllelsen.....	7
Administrativa uppgifter.....	8
Referenser.....	9

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västerbotten beslutade, i samband med att Vattenfall Eldistribution planerar att utöka kraftnätet mellan Kittelfjäll och Dikanäs, om en arkeologisk utredning där Jamtli utsågs som utförare.

Den totala ytan som utreddes var 3 km², eller 30 km långt och 100 m brett.

Resultatet blev fyra nya lämningar inom området som alla bedömdes som övriga kulturhistoriska lämningar. En lämning registrerades precis utanför området och även den bedömdes som en övrig kulturhistorisk lämning. Lämningarna bestod av: husgrund, historisk tid (2 st), hägnad (1 st), naturföremål/bildning (1 st) samt övrigt (1 st).

Jamtli gör bedömningen att inga av de nyfunna lämningarna kräver ytterligare utredning och det finns heller inga områden utefter sträckningen av kraftledningen som behöver utredas ytterligare.

Bakgrund

I samband med att Vattenfall Eldistribution planerar att utöka kraftnätet mellan Kittelfjäll och Dikanäs beslutade Länsstyrelsen om en arkeologisk utredning av sträckningen (431-11160-2022). Jamtli utsågs som utförare av utredningen.

Utredningsområdet var 3,06 km², eller 30 km långt och 100 m brett, och sträckte sig mellan Kittelfjäll i väster och Dikanäs i öster. Det beslutade utredningsområdet var 3,6 km² men efter överenskommelse med samtliga inblandade ändrades utredningsområdet till det som redovisas på kartan.

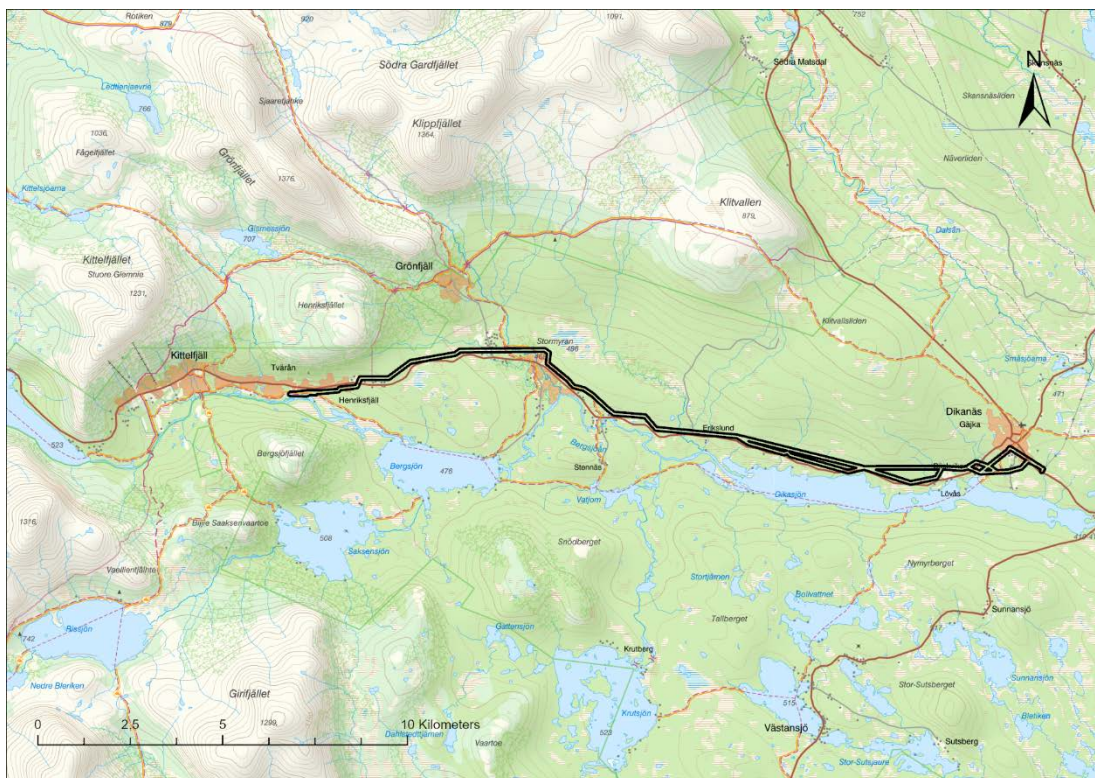

Bild 1. Översiktskarta med utredningsområdet markerat med svart begränsningslinje.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om idag okända fornlämningar kommer att påverkas av det planerade arbetsföretaget. Nyregistrerade forn- och kulturlämningar skulle preliminärt avgränsas inom ramen för utredningen.

Utredningens resultat ska användas som underlag för Länsstyrelsen i den fortsatta ärendehanteringens samt i företagarens planering.

Metod och genomförande

Den arkeologiska utredningen (steg 1) utfördes som en fördjupad inventering och följde de riktlinjer och den praxis som utarbetats av Riksantikvarieämbetet vad gäller registrering och bedömning av påträffade lämningar.

Inventering innebär en systematisk terrängrekognoscering där, förutom rent okulär besiktning, jordsond används för att bedöma t.ex. osäkra härdar och vallar runt gropar med mera. Om så behövs kan spade eller hacka användas för att t.ex. ta bort torvtäcke där man misstänker att spår efter en stenåldersboplats eller järnframställningsplats kan döljas under torven. Vid registreringen används GPS kopplad till fältdator med GIS-program. Grunddata i programmet utgörs av fornminnesregister, fastighetskarta, ortofoto, hillshadebilder (laserdata) och shapefiler med utredningsområdet. All registrering sker digitalt redan i fält. Nypåträffade forn- och övriga kulturhistoriska lämningar registreras i Kulturmijöregistret (KMR).

I förberedelsearbetet har en genomgång av relevant arkivmaterial och lantmäterikartor etc. gjorts för att dels finna uppgifter om intressanta platser men även för att bilda sig en uppfattning om områdets historia och möjligheter.

Det fanns inga behov av mindre provgropar i samband med utredningen av de sandiga grusåsarna.

Samtliga kända lämningar som låg 30 m eller mindre från utredningsområdet besiktigades och informationen uppdaterades i KMR.

Kontakt med Vilhelmina Norra sameby togs innan fältarbetet påbörjades.

Områdes- och kulturmiljöbeskrivning

Utredningsområdet sträcker sig mellan byarna Dikanäs, i öster, och Kittelfjäll, i väster, utefter väg 1088. Bebyggelsen finns till största delen i de östligaste och västligaste delarna.

Terrängen består av kuperad mark och våtmarker. De mindre kullar och åsryggar som finns i området består till största delen av morän men även delvis av finare grus, företrädesvis i de meanderlandskap som finns.

Utredningsområdet ligger i anslutning till vägen mellan Dikanäs och Kittelfjäll och går genom kuperad mark med bergmark och sluttningar, samt inslag av vattendrag och mindre våtmarker. Området berörs av bebyggelse främst i östra (Dikanäs) och västra (Kittelfjäll, Henriksfjäll) delen av området. Området är sammantaget ca 3 kvadratkilometer. Norr om området är huvudsakligen berg och bergsluttning och söder om området domineras terrängen av vattendrag som Dikasjön, Bergsjön och Bergsjöån. De lämningar registrerade i KMR som finns i närområdet, består främst av boplatser och fyndplatser.

Utredningsområdet ligger inom Vilhelmina Norra sameby och är en del av riksintresset för rennärningen.

Området kring Kittelfjäll fornminnesinventerades 1983-85 och de flesta registreringarna är kring de vattendrag som finns i området och består av fyndplatser av skärvsten, boplatser samt en del husgrunder och sentida lämningar. De sandiga åsar som finns kring åarna samt i anslutning till sjöarna är idealiska för boplatser från äldre tider fram till historisk tid och det avspeglar sig i vad som är registrerat. Det finns en avsaknad av lämningar som är direkt kopplade till rennäringen i området vilket kanske kan förklaras med att dessa ligger längre från vattendragen, även om även den verksamheten bör ha dragit nytta av vattendragen, och att det är svårare att hitta dessa lämningar då det ofta rör sig om härdar eller kåtatomter, som inte lämnar väl synliga spår efter sig. Många av dessa lämningar är idag övertorvade och det krävs ett väl tränat öga eller erfarenhet att hitta igen dem även om kunskapen om dessa är stor, alternativt att det finns personer som kan peka ut platserna för dessa lämningar.

År 2010 genomfördes en arkeologisk utredning (Andersson, 2010) i området inför att kommunen förberedde för en detaljplan över området mellan väg 1088 och ån mellan Borkasjön och Bergsjön. I samband med den utredningen registrerades tre husgrunder, ett dike, en igenväxande slättermark, fem odlingsrösen samt en kåta. Samtliga lämningar bedömdes som sentida och övriga kulturhistoriska lämningar.

Utredningens genomförande och resultat

Utredningen genomfördes 28 augusti till 1 september 2023 av arkeologerna Anna Engman och Karl-Johan Olofsson och följde den metod som beskrivits i metoddelen.

Utredningsområdet beräknades från början till 3,6 km², men den slutliga ytan blev 3 km², eller ca 30 km långt och 100 m brett.

Den planerade fältarbetstakten var 0,45 km² per person och dag. Områden med låg potential för lämningar, det vill säga myr- och andra våtmarker, hade en snabbare fältarbetstakt medan områden med högre lämningspotential, bland annat sandiga grusåsar, hade en lägre fältarbetstakt. Den slutgiltiga arbetstakten blev 0,4 km² per person och dag.

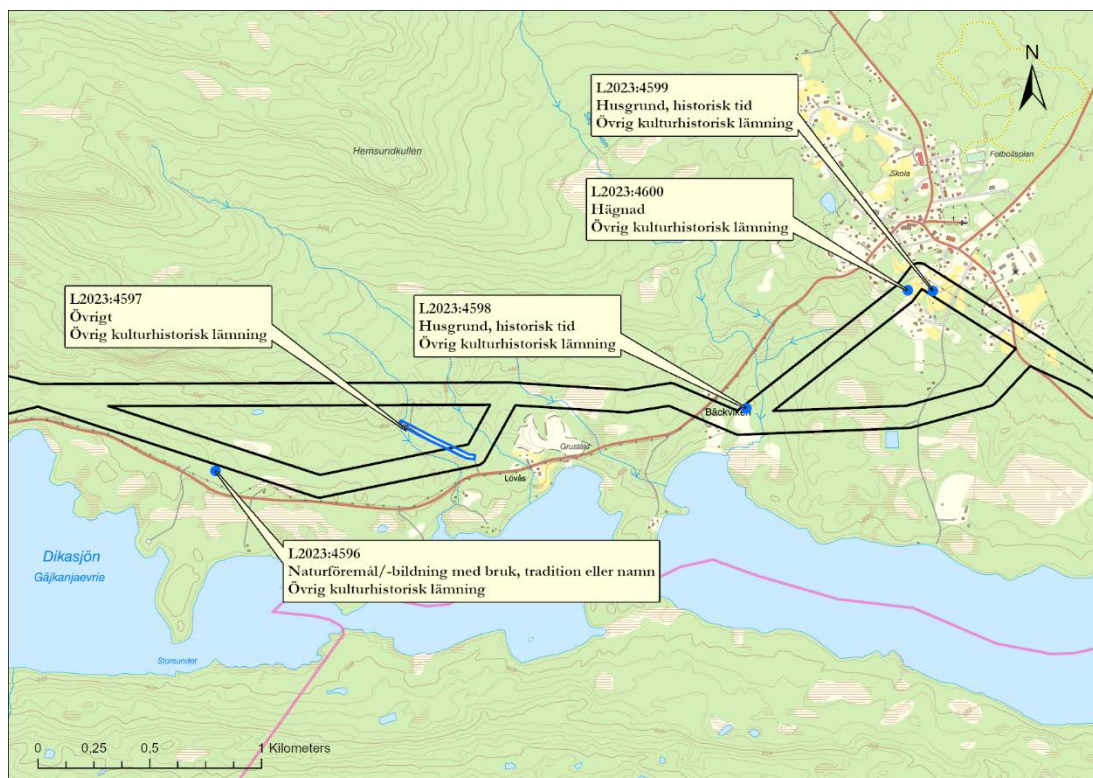

Bild 2. De i utredningen nyfunna lämningarna.

Totalt registrerades fyra nya lämningar utefter sträckningen, samt en (L2023:4596) i nära anslutning (hittades på väg till utredningsområdet). Samtliga bedöms som övriga kulturhistoriska lämningar då det inte finns några indikationer på att de skulle vara tillkomna före år 1850.

Tabell 1. Tabell över de i utredningen nyfunna lämningarna.

Lämningsnummer	Lämningstyp	Bedömning
L2023:4600	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning
L2023:4599	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning
L2023:4598	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning
L2023:4597	Övrig	Övrig kulturhistorisk lämning
L2023:4596	Naturföremål/bildning med bruk, tradition eller namn	Övrig kulturhistorisk lämning

På två ställen gjordes försök att hitta boplatmaterial utan framgång. På dessa ställen var det sandigt och det fanns fina åsryggar i ett landskap som verkar vara ett strandlinjeområde.

Den ena av dessa platser ligger utefter vägen upp mot Grönfjäll där den vägen korsar utredningsområdet. Där finns några vägskärningar och tomter som ligger inom det område som skulle kunna vara bra för en boplats. Inget boplatsmaterial hittades dock i dessa skärningar (vägskärning, rätkanter) eller markskador inom tomterna.

Den andra platsen ligger där Klitvallssbäcken korsar utredningsområdet. Platsen ligger ganska centralt utefter sträckningen. Här fanns möjligheter att i vägskärningen se eventuellt boplatsmaterial men inget sådant kunde konstateras. I övrig fanns det ett antal rotvältor och markskador i skogsmarken men inget som visade på en fysisk närvara av människor i äldre tid.

Kontentan av detta är att det inte finns tillräckligt med indikationer för boplatser för att göra ytterligare utredningar av dessa platser.

Bild 3. Översikt över de platser där det fanns terräng och markslag som indikerade boplatslägen. Lägen markerade med svarta cirklar. Utredningsområdet med svart begränsningslinje.

En lämning hamnar inom de 30 m från utredningsområdet där även samtliga lämningar skulle besökas och bedömas. Det är ett fiskeläge (L1937:3641) som felaktigt registreras in i KMR 1983. Då det inte finns några lämningar och fiskeläget består av byggnader som fortfarande används som båthus och fiskestugor har bedömningen ändrats till utgår på grund av felregistrering och ingen antikvarisk bedömning.

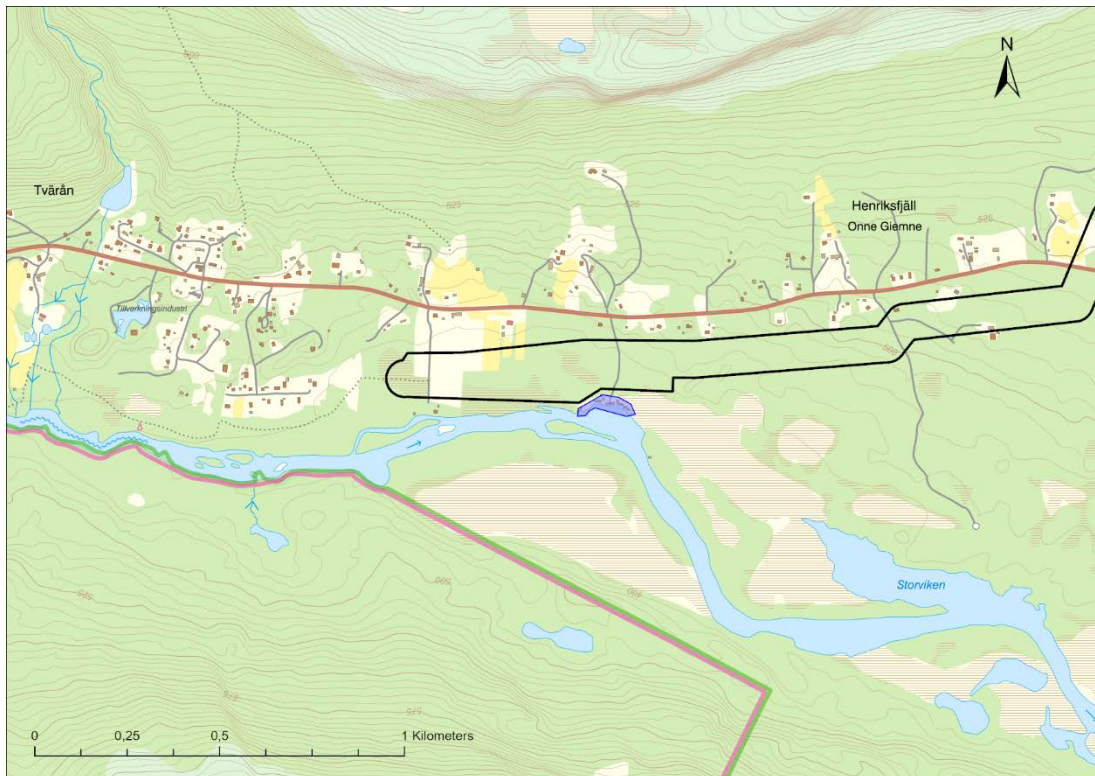

Bild 4. Lämning (1937:3641) som låg inom 30 m från utredningsområdet och som fältbesöktes.

Kortare sträckor utefter utredningsområdet består av myrmarker där det bedöms som att sannolikheten för att hitta fornlämningar är låg och att det inte är befogat att leta där. Det finns även ett område där det ligger så mycket ris och virke kvar efter avverkning att det dels inte är säkert att ta sig igenom, dels gör det omöjligt att se några lämningar. Detta område bedöms utifrån kartstudier och hur det ser ut i närområdet som ett lågprioriterat område och behöver inte heller utredas ytterligare.

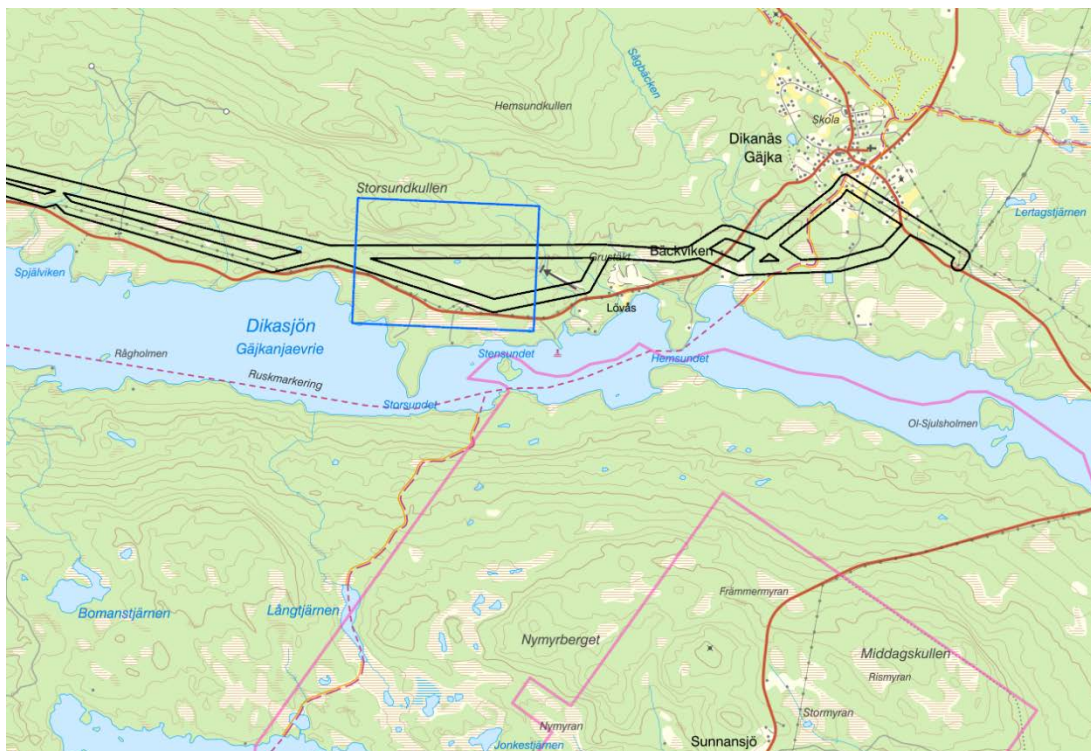

Bild 5. Område med kvarlämnade avverkningsrester som gjorde området svårt att ta sig igenom och att se lämningar i.

Ytterligare åtgärder

Jamtli rekommendation för ytterligare åtgärder lyder som följer:

Då samtliga nyupptäckta lämningar bedömts som övriga kulturhistoriska lämningar och inte består av ytstora lämningar bör det inte vara något problem att anpassa arbetet med att kraftledningen så att dessa bevaras i största möjliga mån. De berörs inte av KML.

Lämning L1937:3641 som är ett felregistrerat fiskeläge utgår och är inte att bedöma som en lämning.

De sandiga åsar som var intressanta gav inget resultat i form av boplatmaterial vilket gör att det inte finns något bra underlag för att gå vidare med en steg 2-utredning så rekommendationen är att det inte behövs.

Utvärdering av måluppfyllelsen

Jamtli anser att det syfte och mål som fanns beskrivet i förfrågningsunderlaget och undersökningsplanen är uppfyllt genom det resultat som redovisats ovan.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-11160-2022
Jamtli's diarienummer:	47-2023-F5CC
Finansiär:	Vattenfall Eldistribution
Socken:	Vilhelmina
Kommun:	Vilhelmina
Län:	Västerbotten
Fältdagar:	8 fältdagar, 20230828 – 20230831
Rapportdagar:	4 rapportdagar (32 timmar)
Personal:	Anna Engman, Karl-Johan Olofsson
Undersökt yta/volym:	3 km ³
Läge och koordinater:	Mellan Kittelfjäll och Dikanäs N 7234266 E 547295 N 7235804 E 523194
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Registrerade lämningar:	L2023:4600 Hägnad, L2023:4599 Husgrund, historisk tid, L2023:4598 Husgrund, historisk tid, L2023:4597 Övrigt, L2023:4596, Naturföremål/bildning med bruk, tradition eller namn, L1937:3641 Fiskeläge
Dokumentationsmaterial:	Allt material förvaras på Jamtli

Referenser

Andersson, B. 2010. *Särskild arkeologisk utredning. Kittelfjäll 1:2, 1:3, 1:9, 1:10, 1:26 m fl. Vilhelmina kommun. Västerbottens län. Västerbottens museum.*

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2023

ISSN 1654-2045

- 2023:1 Marby gamla kyrka. Byte av stickspåntak, 2022
Henrik Ylikoski
- 2023:2 Fornminnesinventeringen kring Lossen 2022
Annabell Fogelberg
- 2023:3 Målning av hållristningarna i Glösa och Gärde. Fornvårdsprojekt, delrapport 2022
Anna Engman
- 2023:4 Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid bytomt/gårdstomt L1947:4696 på fastighet Valla 5:11
Annabell Fogelberg
- 2023:5 Handöls kapell. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Victoria Bly
- 2023:6 Igulsberget. Arkeologisk förstudie inför anläggande av vindkraftspark
Anna Engman
- 2023:7 Vallbo kapell. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Victoria Bly
- 2023:8 Frägnberget. Arkeologisk förstudie inför anläggandet av vindkraftspark
Anna Engman
- 2023:9 Åre gamla kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Victoria Bly
- 2023:10 Undersåkers kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Victoria Bly
- 2023:11 Arkeologisk utredning i Odensala
Kristina Jonsson
- 2023:12 Torråsen. Arkeologisk utredning inför anläggande av nytt regemente
Anna Engman
- 2023:13 Schaktning vid gravhögar i Odensala
Kristina Jonsson
- 2023:14 Kännberget. Arkeologisk utredning inför anläggande av vindkraftspark
Anna Engman
- 2023:15 Fasikan. Arkeologisk utredning inför anläggandet av vindkraftspark
Anna Engman
- 2023:16 Bandsjö – Torsboda. Arkeologisk utredning inför anläggandet av ny kraftledning
Anna Engman
- 2023:17 Spångbyberget. Arkeologisk utredning inför anläggandet av vindkraftspark
Anna Engman

- 2023:18 Schaktningsövervakningar i Vamsta och Gusta
Kristina Jonsson
- 2023:19 Arkeologisk utredning inför anläggandet av en faunapassage över E4:an
i Nordmalings kommun
Anna Engman
- 2023:20 Schaktning vid gravhögar i Edsåsen
Kristina Jonsson
- 2023:21 Lilltevedalen 1:484. Arkeologisk utredning inför upprättande av detaljplan
Anna Engman
- 2023:22 Klövsjö kyrka. Restaurering och ommålning av fönster, 2022–2023
Henrik Ylikoski
- 2023:23 Collegiebostaden. Byte av stickspåntak, 2023
Henrik Ylikoski
- 2023:24 Kittelfjäll-Dikanäs. Arkeologisk utredning 2023 inför utökning av kraftnätet
Anna Engman
- 2023:25 Fröå gruva. Vårdplan för byggnader 2023
Victoria Bly
- 2023:26 Fröå gruva. Vårdplan för trädgårdar 2023
Victoria Bly och Rebecka Tall
- 2023:27 Villa Framnäs i Backe. Byggnadsminnesutredning, 2023
Henrik Ylikoski
- 2023:28 Granåsen brandtorn och vaktkoja. Byggnadsminnesutredning, 2023
Henrik Ylikoski
- 2023:29 Frälsningsarméns lokal Baracken i Mårdsjön. Byggnadsminnesutredning, 2023
Henrik Ylikoski
- 2023:30 Arkeologisk förundersökning nära stenåldersboplats L1946:8942
vid Östersjön, Härjedalen
Annabell Fogelberg
- 2023:31 Ornäs station. Restaurering av bjälklag, timmerstomme, fönster och ytterdörrar, 2022–2023
Henrik Ylikoski